

I SCORESBYSUND ER DER INGEN PROBLEMER...

Tekst og linoleumssnit af læge *Jens Nielsen*

I 1959 skrev jeg i min dagbog følgende:

En mand, der i nogle år har siddet et sted i Grønland, bliver ved hjemkomsten i mange år fremover betragtet som specialisten i dette steds problemer og i højere grad hørt end de mennesker, der i øjeblikket lever det pågældende sted.

På baggrund af Grønlands rivende udvikling synes den politik mig tåbelig.

Jeg siger det udelukkende, fordi De ikke må tro, at jeg betragter mig som specialist i Scoresbysundanliggende. De må betragte dette foredrag* som spredte polemiske bemærkninger baseret på et ophold i Scoresbysund 1957–59. Skulle det hist og her lyde lidt bittert, er det fordi det for en stor del er hentet fra dagbogsblade fra mørketiden.

Kære Miki, mine damer og herrer.

Jeg begynder med dig Miki, fordi Scoresbysund begynder med dig. De kan hylde dig for meget andet. Men for os i Scoresbysund er din største fortjeneste, at du er far til vort lille samfund.

Bølgerne gik højt i tyverne. Højt som altid, når Kaptajn Mikkelsen tog sin dyst med myndighederne. Baggrunden var, at han luftede den skøre ide, at man skulle tilbyde en del af de sultne angmagssalikkere huse og bedre fangstmuligheder ved at flytte dem til Scoresbysundfjorden.

Denne, der ligger midt på østkysten mellem 70. og 71. nordlige breddegrad, omfatter jordens største fjordkompleks. Et område så stort som hele det sydlige Danmark.

I vandet boltrede hvalros, klapmyds, remmesæl og flere af de mindre sælarter sig sammen med narhval og hvidfisk. Harer, ræve og bjørne var der overflod af. På fuglefjeldene ved Kap Brewster og Raffles Ø kunne man hente æg og fugle som alke, tatteratter og søkonger. Gæs og ederfugle fandtes især længere inde i fjorden. Skulle fangsten en gang svigte og hungeren true, havde man levende kødreserver i moskusokserne, der gik og drev den af på og omkring det frodige Jamesonland.

* Foredrag i Det grønlandske Selskab den 14. marts 1963.

Alt i alt skulle det være et paradys for en fangerbefolkning.

Mikkelsen og hans venner fik dannet Scoresbysundkomiteen, fik samlet penge ind til og fik bygget huse og pakhuse med 3 års proviant forskellige steder i området i 1924.

Det gjaldt jo her om ikke at få een samling huse omkring en butik, men flere småbopladser, hvor fangsten var bedst. I 1925 blev der derpå transporteret et par og firs frivillige anmagssalikkere især fra Kap Dan op til de ventende huse. Dette skete på statens bekostning. Siden da har stedet været „drevet“ af staten på lige fod med det øvrige Grønland. Den skøre ide er blevet til et samfund på rundt regnet 400 indbyggere.

Et tilfældigt møde med stedets inspektør gennem 12 år, Jørgen Borchersen fik os til at afbryde vor karriere herhjemme og sige ja til at tage til Scoresbysund som første lægepar. Vi var fulde af idealisme og eventyrlyst.

6 dage efter afsejlede vi med den herostratisk berømte norske sælskude „Jopeter“ sammen med en masse rådden hellefisk. Vi vidste ikke meget om det, vi gik ind til. Og vi var endda heldige, at vi havde Borchersens oplysninger at holde os til. Andre tog derop uden at ane en disse.

Jamen man kan da spørge sig for i de officielle kontorer! Det gør man også!

Af vore medrejsende havde den ene familie, en telegrafistfamilie, fået at vide, at man overhovedet ikke havde butik i distriktet. De medførte derfor et par dritler smør, flere kilo æg, riffel, patroner og i hundredvis af dåser. Den anden familie havde på samme kontor fået den besked, at alt kunne købes i en form for supermarked på stedet. De kom da også til at savne en hel del den første vinter. Kom man med sidste skib til Scoresbysund, havde man nemlig først lejlighed til at supplere sit lager 10 måneder senere.

Første skib kom i midten af juli, og sidste afgik midt i september. Denne besejlingsplan gjaldt dog kun for såvidt angik de chartrede norske skibe. Siden danske rederier overtog sejladsen, synes issituationen forværret så meget, at besejlingstiden er blevet indskrænket.

Issituationen var heller ikke gunstig, da vi nåede Scoresbysundfjordens munding. Men det lykkedes skibet at bane sig vej til bunden af Rosenvinges bugt, hvor selve byen Scoresbysund ligger.

Den var beboet af ca. 200 mennesker samt inspektør, assistent, butiksbestyrer, sygeplejerske, seismiker og et par midlertidige håndværkere. Endelig en vestgrønlandsk præst. Vestgrønlændere regnes for lige så fremmede som vi.

Fjordmundingen var mod nord begrænset af Kap Tobin med vejr- og telegrafstation ledet af krigsveteranen N. O. Jensen. Her boede en enkelt østgrønlander og ca. 30 udsendte teknikere. Mod syd hed fjordens begrænsning Kap Brewster. En

Sneklitter.

vinterboplads med et par elendige hytter. Her var stort fuglefjeld, men hvad der betød mere var, at det var et yndet passeringssted for bjørne. Iøvrigt var kysten stejl, utilgængelig, mørk, blæsende, kold og „mystisk“.

Sejlede man længere ind i fjorden forbi Hvalrosbugten, kom man til bopladsen Kap Hope. En boplads med ca. 100 mennesker og en vestgrønlandsk kateket. Her var gennemsnitsfangsten størst. Det var de solide fangeres boplads. Endvidere spørgelernes boplads. Der havde altid været spøgelser her, hvorfor det havde været svært for Ujuat, den første kolonibestyrer, at få anmagssalikkerne til at bosætte sig der. Lige ved Kap Hope fandtes et overfladisk liggende kulbrud, som imidlertid ikke udnyttedes, da man ikke kunne få løn for at bryde kul til sig selv.

Drog man videre over det altid blæsende Hurry Inlet, kom man til Kap Stewart, hvor kun en enkelt familie levede.

Godt et par hundrede km længere inde i fjorden kom man, efter at have passeret Jamesonland, til sommerbopladsen Syd Kap, hvor der var huse til 4–5 familier og en

lille butik med lager. Her og ved den anden sommerboplads på Danmarks Ø var stederne for sommerens narhvalfangster og gåsejagt. Laksene var store og talrige omkring elvmundingerne. Der har tidligere været bopladser i området, hvor man flere steder fandt ruiner og redskaber. Naturen var også den skønnest tænkelige.

Drog man fra Scoresbysund over fjeldene mod nordøst, kom man ud til den berygtede Liverpoolkyst, hvor Teddy i 1923 blev skruet ned. Her var fangsthytter flere steder, ofte benyttede til harejagten, der især var god omkring Kap Hoegh og Janus-øen, opkaldt efter Janus Sørensen. På Raffles Ø var der et meget søgt fuglefjeld.

Dette var samfundet. Dette var verden. Lille i udstrækning. Lille i befolkningsstørrelse. Lille i betydning set fra et skrivebord i København. Men stor i indbyggernes egne tanker. Ja, så stor, at den øvrige verden ikke rigtig eksisterede.

Indbyggerne var næsten alle ægte eskimoer, som sagt fra Angmagssalik. En enkelt familie, Brønlund, var dog senere indvandret fra vestkysten.

Man følte sig ikke som angmagssalikere og ville absolut ikke tilbage. Man følte sig overhovedet ikke som grønlænder. Man var scoresbysundbeboer. Dette var verdens navle. Det lyder måske ikke umiddelbart tiltalende, men er vel forståeligt, når man tager den stærkt indskrænkede og sløve forbindelse med omverdenen i betragtning.

Af mennesker var der to slags: De, der var fangere, og så de, der ikke duede til noget. De sidste kunne så bruges til butiks-, kontor- og andet fast arbejde. Bemærkelsesværdigt nok var diskussionstenen særdeles hjemlig for os, idet de, der talte mest om fangerære, oftest var de dårligste fangere. Der fandtes nemlig både dygtige og dårlige fangere. Nå, vi opdagede senere, at de dygtige fangere simpelthen var de fangere, der tog på fangst hver dag.

Der blev især fanget sæler og det ofte mange. Elias indhandlede, kan jeg huske, for 12.000 kr. sælskind på et år.

Om sommeren var det kajakfangst og kystfangst. Om vinteren fangst fra iskannten i fjordmundingen. Andehulsfangst var ikke almindeligt. Til gengæld vandt garnfangsten mere og mere indpas. Ujuat havde forsøgt at få den indført allerede i sin tid. Man følte imidlertid „fangeræren“ truet. Efterhånden viste det sig dog, at skole drenge og folkepensionærer i perioder havde større fangst med deres garn end fangerne med deres rifler. Så bøjede man sig og fandt ud af, at garnene kunne stå og passe sig selv, medens man tog på „rigtig“ fangst.

Det næstvigtigste dyr var bjørnen. Man fandt ofte bjørnespor mellem husene om morgenen. Og jeg så mange gange lurende bjørne overalt om natten, når jeg var på sygebesøg. Indbildningskraften var stor i mørketiden.

Der blev dog virkelig nedlagt en del.

M/S Jopeter.

Jeg tror ikke, man regner med, at bjørnene vandrer i flokke. Men på visse dage blev der ofte nedlagt flere bjørne omkring samme sted. En bestemt dag blev der således ét sted nedlagt 14 bjørne. Samme dag havde jeg kørt i samme område uden at møde en eneste. Gudskelov har jeg måske kørt slalom mellem dem. Gudskelov, ja. For jeg havde glemt min riffel.

Fangerne var ikke så bange for bjørnene, som jeg var. Da Hanseraq blev bidt i rumpen af en bamse, blev der grinet meget, men ingen talte om nogen fare.

Det var ikke ham, der skød bjørnen, der fik førsteparten og dermed skindet. Det var ham, der først havde set bjørnen og bekendtgjort det til alle sider. Dette medførte selvfølgelig en hel del falske alarmer. Iøvrigt var bjørnejagten som andre steder i Grønland. Hundene jagede dyret og holdt det i skak. Mennesket kunne derefter roligt gå hen til den siddende fange og fyre af.

Så var hvalrosjagt i kajak ulige mere spændende. Der havde fangeren da en ærlig chance for at blive angrebet og væltet. Men der var kun få tilbage. Mindet om en bedre tid lever i navnet „Hvalrosbugten“.

Som hvalrosser blev også narhvaler og hvidfisk jaget med harpun. Færdigheder som harpunkastning og vending i kajak hørte da også stadig med til det, enhver fanger skulle kunne. Ja, jeg har endda set unge mænd øve sig i den idræt om sommeren, men antallet kunne tælles på én hånd.

Al anden jagt var kun morskabsjagt. Dog må rævejagten vel nævnes. Den foregik med de gamle sten- og træklapfælder. Europæiske sakse var engang imellem forsøgt anvendt til stor glæde for ravnene. Der blev sagt, at der var mange ræve hvert 8.-10. år, samme år, som der var mange lemminger.

Dyrelivet var i det hele taget umådeligt rigt. Fluerne summede omkring de importerede hellefisktønder, og moskusokserne måtte bogstaveligt talt jages ud af byen. De generede Handelsens traktor, og i en tvekamp ville det nok være gået ud over traktoren. Moskusokserne var jo også fredede. Det var svært for et fangerfolk at se disse smukke velmagende køddepoter vandre frit omkring selv i de dårligste fangstperioder. Men stort set blev fredningen overholdt.

På Jamesonland var der som sagt mange moskusokser. Man skulle være uheldig, hvis man ikke på en enkelt tur løb ind i adskillige flokke og enligtgående tyre. Iøvrigt fandtes overalt kranier af moskusokser side om side med talrige rensdyrgevir.

I Østgrønland har man ikke set levende rensdyr siden Nathorst i 1900 i Kejser Franz Josephs fjord. Hvorfor er de uddøde? Vi fandt gevirer, der kunne tyde på degenerering. Der har jo også været ulve. Peter Pike fortalte, at man i slutningen af tyverne ofte stødte på hvide hunde, der tudede uhyggeligt. Det var netop især i egnene omkring Jamesonland og Syd Kap.

Herhjemme har jeg været ude for en zoolog, der benægtede tilstedeværelsen af ulve i distriktets historie. Men så sent som i 30-erne blev den sidste skudt. Nå, det kan være, den ikke hørte til i området, men var svømmet under indlandsisen. Gennem tunnelen. At der er en tunnel strækkende sig fra Umanak til Nordvestfjorden, véd enhver Scoresbysundbeboer.

Ferdinand og Magdakalat skød en dag en sæl ved Danmarks Ø. Den havde et frisk harpunsår. Også det kunne tyde på tunnelen . . . eller måske betød det snarere, at der ét eller andet sted i det kolossale fjordområde boede ukendte eskimostammer. En teori, der også ofte blev drøftet privat.

Man havde i det hele taget mange ideer, som vi civiliserede fandt var pure opspind. Man mente, at der i fjorden fandtes mystiske usårlige dyr, som efter beskrivelse af dyr og spor lignede havskildpadder. At de havde forbindelse med Kupaja var klart, da de var usårlige. Kupaja, stedets onde ånd, der ikke engang frygtede kirken. Man mente, at Ajumaq blot ved at røre ved et menneske med sine lange sorte arme ville få dette til at smelte bort som sne i sol. Man mente, at Pilarqinaq, Magnus' kone, kunne gøre rigtige funktionsdygtige tupilakker ved hjælp af lillefinger og tommel alene. Hun kunne også forudsige snarlig død og undergang. Da hun spæde motorbåden „Entalik“s forlis, var det et stykke tid umuligt at få mandskab til den.

Der var også megen anden tåbelig overtro. Som nu det med at tage varsel om sin egen død, hvis hundene snerrede og gøede ad kusken. Mikkell Brønlund kom en dag

Sivert ved iskanten.

og sagde, at nu skulle han dø, da hans hunde havde gøet ad ham. Han var rask, 30 år og en ypperlig fanger, så vi rystede på hovedet og smilede. Han kørte over til Kap Brewster på bjørnejagt, og man fandt aldrig spor af ham siden.

Livet havde også sine lyse sider. Især onsdag og fredag. Da var der „grøntsags-husdag“. Det betød, at det opvarmede pakhus, der indeholdt vine, spiritus, øl og sodavand, var åbent. Da man i sin tid fik bevilget sygehus og læge af daværende minister, fik man samtidig „spiritusbevilling“, en menneskerettighed. Lægen skulle så sandelig ikke komme til at sidde med hænderne i skødet.

I begyndelsen rekvirerede inspektøren udelukkende god, men dyr spiritus. Dette udemokratiske princip er langsomt blevet brudt, og importen glider mere og mere over på de billigere nationale sorter. „Dansk arbejde“ eller „Pullimut“. Så nu kan enhver få råd til at få en masse tømmermænd.

Billigst var det selvfølgelig at lave hjemmebryg. Det havde man lært af en udsendt dansker. Ildelugtende, ildesmagende og absolut ikke sundhedsfremmende. Håndværkerne bryggede det i store mælkejunger. Det var ikke egentlig forbudt at brygge og drikke, men man måtte ikke forære eller sælge det til andre. Så ville man jo blive en alvorlig konkurrent til „Handelen“.

Så langt de fleste var fulde de to dage om ugen. Al fangst var stoppet.

Nu, jeg er kommet hjem, kan jeg godt se, at det selvfølgelig kun er en „overgang, og alt er ingenting“. Men kigger jeg i dagbogen, kan jeg mindes, at jeg ofte var grædefærdig. Når de slog hinanden med flaskerne. Når de smed en højgravid kvinde ud gennem et lukket vindue. Når de gik og skød på hinanden o. s. v.

„Udviklingen er ikke til at standse.“ „De må se at lære det også.“ Jeg tror, spiritusproblemet for såvel indfødte som udsendte var et spørgsmål om underholdningsbehov.

Familiestrukturen er ændret. Det gamle patriarkat er afløst af de unges dominen. De unge gider ikke sidde og diskutere eller meditere. Der skal ske noget. Vi kender det herhjemmefra. Der kommer et stigende underholdningsbehov. Og i Scoresbysund kunne det kun dækkes med kortspil om patroner til 50 øre stykket eller to bøhmænd om ugen.

Ud fra disse betragtninger fik vi startet foredrag med lysbilleder samt interimistisk biograf med strøm fra en gammel knallertmotor. Alt dette foregik i „forsamlingshuset“, et gammelt ekspeditionshus bygget af Lauge Koch. Der var altid fuldt hus. Og det var dyrt at komme ind. For overskuddet skulle gå til et rigtigt forsamlingshus med bibliotek, hobbyrum m. m. Selvfølgelig var det synd at lokke penge fra folk til almindelig morskab. Det havde været bedre at lære dem at spare sammen.

„Til hvad?“ blev der så spurgt.

Til at købe noget for i butikken.

Ovibus moschatus.

Jeg så forleden en reklame om indførelse af brugsforeninger i Grønland. To tegninger. Peter, der kun fik 2 kr. i dividende, fordi han ikke havde brugt nær så mange penge i butikken som Jonathan, der fik 300 kr. foræret.

Se, det er opsparing, mand! Du kan vel regne?

Jo da, man havde vel gået i skole.

Og at være skoledreng i Scoresbysund var et liv i paradys. Det var der en lille lyses-håret dreng, der sagde, da han blev sendt hjem på kostskole.

Og så var skolen endda kun et lille skur bag kirkens alter. Præsten var skoleleder med to kateketer til hjælp. Alle førsteklases og begavede mennesker, men ingen af dem havde mulighed for at kunne give en ordentlig undervisning. Danskundervisningen indskrænkede sig til et par rejseparlørgloser. Mange kunne ikke regne og skrive ordentligt. At skrive sit eget navn var der mange, der aldrig lærte. Det kunne nu også være svært.

Her kommer Ejnar Mikkelsen ind i billedet igen. Han udlovede i sin tid 50 kr. pr. familie, der beholdt eller tog stamfaderens navn i stedet for så kedelige navne som Mikkelsen og Nielsen. Derfor havde man i Scoresbysund efternavne som Arqe, Kunak, Pike, Tuko, Sanimuinaq og Napajakutdlaq.

Af fornavne stødte man ofte på navnet Sejer hos drenge. Man sagde, at stedets

første præst havde haft dette fornavn og været så glad for det, at han døbte alle drengebørn det på trods af forældrenes ønske. Ellers var det skik, at drengebørn fik navn efter sidst afdøde mand og piger efter sidst afdøde kvinde.

Med den dalende dødelighed bliver navngivningen noget trivielt. Således var der en hel årgang piger, der hed Johanne.

Sundhedstilstanden var stort set god. Mangelsygdomme var sjældne. Kosten sund og nærende. For størstedelen bestod den af sælkød og soase. Lufferne og tarmene regnedes for det sundeste. I perioder spistes, nærmest som kosttilskud, endvidere bladtang. At kosten bliver ringere ved den gradvise overgang til butikskost, ved vi efterhånden alt om. Men var der sælkød nok, var det den vigtigste spise.

Modstandskraften overfor banale infektioner var derimod yderst ringe. Hvis vi var så heldige at få nedkastet post fra den månedlige flyver til Mestersvig (det skete vel ca. én gang om året), så kunne vi være sikre på at få en epidemi af en eller anden virusinfektion. Vi fik på den måde tilført a-influenzaen.

Af kønssygdomme kendtes gonorrhoe, der rasede som ild i en høstak, da vi kom derop. Det lykkedes takket være stedets isolation at få den totalt udryddet i løbet af ca. ½ år.

Det var taknemmeligt at være læge i Scoresbysund. Man blev modtaget med åbne arme, og alle regnede som en selvfølge med, at lægen gjorde, hvad der stod i hans magt for at hjælpe. Det var man taknemmelig for, hvad så udfaldet end blev.

Hele sundhedsvæsenet bestod af to stedlige fødselshjælpersker af meget høj kvalitet, en dansk sygeplejerske og en læge. Sædvanligvis var der tandlæge en måned om sommeren.

Sygehuset, der blev færdigbygget i 1958, var velindrettet og af passende størrelse. Indrettet til 11 patienter. Derforuden med konsultationsstue, operationsstue, steriliseringsrum, laboratorium og apotek. Hele historien havde kostet godt en million. Men der var ikke elektricitet.

Medicinemæssigt var vi velforsynede. Der var livsnødvendigt medicin, som jeg personlig ved, at selv større hospitaler i udlandet ikke ligger inde med. Men elektricitet var der ikke!

Røntgenapparat og operationslys blev drevet af en knallertmotor. Tandlægebor blev drejet med tandlægens fod. Der var ikke el-værk i byen, på trods af, hvad man herhjemme havde bildt den stakkels fyr ind, der rejste derop med en radiogramfon. Man klarede sig med stearinlys, petromax og aladdinlamper. Et hyggeligt lys, men uegnet til et sygehus. Manasse var da også ved at brænde det af et halvt år efter, at det var blevet færdigt.

Petroleumsforbruget var stort. Især i mørketiden fra 20. november til 19. januar. Og dog sagde man, at tiden var blevet lysere. I Kap Hope fortalte man, at nu havde

man året rundt mindst én time, hvor man kunne se at sy uden kunstigt lys. Det havde man ikke i gamle dage. Nå, det er jo nu ikke sikkert, det skyldes meteorologiske fænomener. Det kan jo være, det skyldes de nye huse med de større vinduer.

Få ting er blevet mere kritiseret end de grønlandske huse. De er for små til de store familier! Ja, men træ er kostbart i Grønland. Større huse ville koste formuer. De er kolde! Nåh, temperaturen var som regel på højde med et jernstøberis. De er uorganiske i forhold til den grønlandske natur! Ja, det er vist rigtigt. Modificerede tørvehuse ville passe bedre, men dem vil man simpelthen ikke bo i.

Det var iøvrigt morsomt at se, at alle husene med fladt tag blev dækket af flere meter sne hver vinter, medens huse med højt tag var snebare i en omkreds på et par meter, som lå de midt i en hvirvelvind.

Ja, husene må blive dyre. Alt, hvert lille stykke, hver lille håndværker skulle fragtes op sydfra. At der var et kolossalt svind på begge dele, tør jeg ikke nævne her. Men af de tiloversblevne materialer og den latente uudnyttede arbejdskraft hos de udsendte håndværkere må der kunne bygges store byer. Arbejdskraften hos Scoresbysundbefolkningen var skam ikke ringe. Der blev frembragt ting, der var modne til præmiering. Og det med lommeknive, tværøkse og buebor.

Men den karakteristik, som Birket Smith gir naturfolk: „Det er ikke så meget de rent legemlige anstrengelser, der virker afskrækkende på dem, som de åndelige anspændelser ved et regelmæssigt og ensformigt slid.“ . . . ja, den gælder i stor grad på Scoresbysundbefolkningen. Var de da naturfolk? Jaeh! og dog!! Jeg ved ikke, hvad jeg skal svare. De var naturfolk i deres liv i nuet uden tanke for fremtiden. I deres ærlighed, uden tyveri, omend med selvbevilgede lån. De var naturfolk i deres tro, overtro, manglende modstandskraft overfor smitsomme lidelser og spiritus. Men de var det ikke i deres forhold til vor teknik. Man kunne her tydeligt fornemme, at eskimokulturen altid har været mere en teknisk kultur end en åndelig. De var det heller ikke mere i deres klædedragt og da slet ikke i deres behov og længsel efter alt, hvad der kom sydfra.

Der er gået noget tabt ved vort forsøg på civilisering. Det, jeg personligt syntes var det største tab, var deres kunst. Vel kunne man i dårlige fangstperioder og for gode ord og betaling få fremstillet benfigurer og træmasker af middel kvalitet, men den karakteristiske østgrønlandske kunst er totalt forsvundet. Nå, det er mit indtryk, at der alle vegne sker det, at „etnografisk kunst“ fra at være en kultushandling udvikler sig til et økonomisk erhverv. Og i Scoresbysund var man ikke fattige. Man havde sælfangsten, der dækkede de økonomiske krav.

Jeg talte om beklædningens ændring. Lad mig lige sige, at enhver fanger med respekt for sig selv ejede bjørneskindsbukser og anorak. Samt at han selvfølgelig kun benyttede sælskindskamikker med hundeskindsstrømper som fodtøj, alt syet med

ægte kindrullet scenetråd. Men bortset herfra var stedets nationaldragt gummistøvler, Holmens benklæder samt blomstrede sommerkjoler fra Daells varehus.

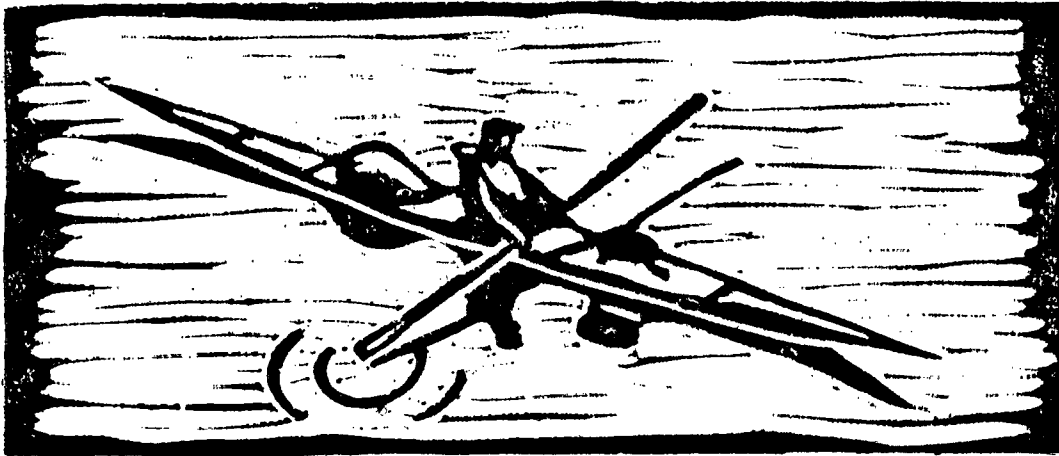
Eleonora, grand old lady i Kap Hope, var den eneste, der endnu gik i den oprindelige østkystdragt: Sorte, broderede kamikker til skridtet. Et groft skørt. En anorak med et bredt lændebælte i kraftige farver, der gik igen i båndet omkring hårtoppen. Når Eleonora og jeg sad ved kaffen på hendes briks (hun sad altid i skrædderstilling, også når hun sov) . . . så udbredte hun sig altid om de dårlige europæiske klæder, der skaffede pigerne så mange underlivslidelser. Udover det, var det altid en nydelse at sidde i hendes renskurede hus og høre hende tale. Det var et af de ældste huse i distriktet, men så absolut det reneste.

De andre huse var jo som sagt også overfyldte, og derfor sværere at renholde, for den personlige hygiejne var stor. Større end herhjemme. Og så var vilkårene for at opretholde den endda yderst ringe. Vand fik man fra en fjeldsø, smeltet is eller sne om vinteren samt fra elvene om sommeren. Om sommeren hentet i småspande, om vinteren i junger på hundeslæder.

Hundeslæder og hunde. Hvorledes ville man have klaret sig uden dem. Kørsel i tårnhøj skruéis, bølgende nyis, løs sne, rådden is, fjeld, vand . . . ja overalt kunne hundene komme frem. De havde det forholdsvis godt. Man måtte selv sørge for foder til dem, da det ved lov var påbudt, at alle hunde skulle holdes i lænke, når de ikke kørte. Dette medførte, at hundeoverfald var yderst sjældne og hundene altid oplagte til at komme ud, når lejlighed gaves. Vi fik engang en canadisk snowmobil op til aflastning af institutionernes hundespand. Den var imidlertid for svag til at klare sneforholdene i Scoresbysund, og stod derfor hele vinteren i et pakhús. På trods af livlig telegrafkorrespondance desangående kom der næste år et eksemplar til af samme størrelse.

Transportforholdene var altid yderst besværlige, men det gik dog nogenlunde i vintertiden takket være hundene. Om sommeren derimod var det værre. Da var man henvist til sine ben og motorbåde samt, hvis man forstod det, kajakken. Blandt fangerne var kajakken stadig det eneste fartøj. Der var mange kajakker i distriktet, men ingen konebåde mere. Af større enheder i flåden rådede man over to åbne motorbåde og een lukket motorbåd. De var hele sommeren i fuld gang med transport af gods på pramme. Når vi „havde skib“ måtte hver eneste ting fragtes i land på denne måde. Man havde ingen havn eller kaj. Skibet lå som regel et par kilometer fra land. Losning og lastning var en langvarig og kostbar historie. Ofte måtte man afbryde på grund af drivis i flere dage.

Sejladsen på Syd Kap blev besørget af en lukket motorbåd „Entalik“. Den var ofte væk et par uger af gangen, hvor man intet anede om den. Radio kendte man overhovedet ikke, heller ikke på bopladserne, man anløb. Derfor var der altid stor glæde

Julius.

og fest, når den dukkede op igen nogenlunde hel og med alle rejsende i behold. Jeg har sejlet med den en halv snes dage i is, hvor vi havde 32 kvinder og børn med ombord, deriblandt en, der nedkom på turen.

Feststemning var der ofte. Enhver begivenhed blev fejret med kaffe- og dansemik. De store højtider som nytår og kongens fødselsdag blev yderligere understreget ved, at Mikael Kunak højtideligt fik overrakt en statscigar, med hvilken han affyrede byens messingkanon. Personlig satte jeg julenat højest. Da gik de unge mennesker syngende mellem husene. Alle havde de stearinlys i vinduerne og kaffekanden varm.

Hellig tre kongers aften havde man en skik, der også kendes herhjemmefra. Man var klædt ud som „mitårtok“, fuldstændig ukendelig. Der måtte synges og fløjtes, men ikke tales. Trommedansen fandtes som en slags underholdning i en sluttet kreds og fremførtes ikke gerne offentlig, da præsten var imod „den slags“. Det var blevet til, at man lirede nogle ofte sexuel betonedede viser af under larm og latter. Af og til kunne man opleve et glimt fra fortiden. Et par yngre fangere skulle danse trommedans. Den ene var en efterkommer af Maratse, og havde samme kælenavn. En af dem kludrede lidt i sin tekst, hvorefter den anden sagde noget nedsættende om ham. Fra det øjeblik begyndte en veritabel kamp. Når den ene havde sluppet trommen, greb den anden sin og improviserede en tekst, hvori han dels gendrev modstanderens sidste omgang, dels ålede ham og hans familie til på det groveste. I kampens hede kom der fra den ene af danserne ofte en noget mere inciterende rytme ind i billedet. Jeg ved ikke, om den var ægte eller et lån fra rejsegrammofonen. Det var så spændende som nogen landskamp, og publikums reaktion var ikke mindre her end i idrætsparken.

Trommedansen var ikke død, men sang vel på sidste vers.

Et par af de store omend uofficielle festdage var: Den første dag, solen kom igen, og den dag, elven brød igennem fra fjeldet. Da holdt alt arbejde op, butikken lukkede, og alle var ude. Elven var i det hele taget rammen om et levende og broget folkeliv sommeren igennem. Her vaskede man tøj, ordnede sælskind med sin østgrønlandske ulo, der i modsætning til den vestgrønlandske har to ben på håndtaget. Her udveksledes rygter og historier, hvis det var for varmt i butikken.

Sommerfesternes antal var legio. Qujaraq forklarede leende: „Om vinteren sover vi, men om sommeren vil vi være ude dag og nat.“ Det kunne også mærkes på fødselstallet 9 måneder efter. Der var sommeren lang et natteliv som på en markedsplads. Det var som regel uskyldige løjer. Blev det for slemt måtte distriktsrådet tage affære. Distriktsrådet var tildels lovgivende, det var udøvende og dømmende myndighed. Det bestod af seks folkevalgte medlemmer samt tre faste: præsten, inspektøren og distriktslægen. Det er klart, at de tre faste medlemmer nærmest måtte fungere som rådgivere, da de trods alt var fremmede. Retsbevidsheden var stor, omend man ofte ikke rigtig forstod de nedfældede love. Et par fangere var tiltalt for på en 14-dages tur at have skudt nogle moskusokser på grund af proviantmangel. Anklagen afvist og sagen faldt, da der viste sig at have været virkelig grund til skydningen af det pågældende antal. Men da domstolen opløstes, stod en af de implicerede, Jakob, tilbage, bogstavelig talt med tårer i øjnene. „Man skal adlyde loven,“ sagde han, „men af og til er naturens og Guds lov ikke som jeres. Jeg er ked af, at I har troet, jeg gjorde noget forkert ved at adlyde Guds lov.“

Skal jeg tilsidst summere op, så er det vel overflødigt at sige, at en race, der har fostret mænd som Jakob – *må* man holde af. Det var intelligente, stolte omend stejle, positive mennesker, bedre venner får man næppe. De var muntre og glade – åh, ja, udadtil. I dybden fandtes ofte mismod og depression. Selvmord og selvmordsforsøg forekom. Hvorfor? Jeg ved det ikke. Men jeg ved, at det er et lille samfund, der i løbet af en menneskealder har omstillet sig fra Stenalder til Kontor- og Maskinalder. At de endvidere er flyttet til et andet hjemland, en anden natur. Og jeg ved, at fremtiden sandsynligvis er en Pandoraæske med farer som samgiftning, spiritus og halvcivilisation.

„I Scoresbysund er der ingen problemer,“ som en embedsmand herhjemme udtalte.

